

Կ. Պօլսոյ համար ծարեկան	100 ղէ
Վեցամեայ ,, ,, ,,	55 ,,
Գաւառաց համար ծարեկան	110 ,,
Վեցամեայ ,, ,, ,,	60 ,,
Մեծ քիւր	2 ղէ
Մանուգմանց տողը մէկ անգամի համար	
3 ղէ երկու անգամի համար	2 ղէ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Դուրս գացած լրագրաց անմիա՛ ծախ-
քը Խմբագրութեան վրայ է:

Լրագրոյս վերաբերեալ անմիա՛ կամ որ
եւ րոյս գրութիւն Խմբագրութեան
նին պիտի ուղղուի. եւ հաճա՛ ծախ-
քը ալ զրկողիմ վրայ է:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 14 ՅՈՒՆԻԱՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Եւրոպայի գրեթէ բոլոր լրագիր-
ներն եւ մինչեւ իսկ տէրութիւններն
Եւրեւելից մէջ կասկածուած հաւա-
նականութիւններով զբաղած են. Եւրո-
պայի լրագիրը, կրէ թայմը, յառաջիկայ
տարւոյս մէջ խաղաղութեամբ պիտի
լուծուի. բայց նայինք այս դուշախո-
թիւնն ի նշ եղանակաւ պիտի կատա-
րի. Տարակոյս չկայ որ ամենէն լաւ
եղանակը ներքին բարեկարգութիւն-
ներն են, որոցմէ ոչ միայն քրիստոն-
եայ՝ այլ եւ տաճիկ ժողովուրդն ալ
մեծ բարիք կրնայ ստանել, եւ որը
կրնան տէրութեան նոր ոյժ մը տալ.
Ս. Իէննայի [Կուլէն Բէն] խորը լը-
րագիրը կը ծանուցանէ թէ Պ. Տը
Պէտտի խորհրդարար հարցման տը-
ւեր է Պ. Տը Սոսկիթի թէ արդ-
եօք ժամն հասած չէ՞ որ արեւմտեայ
տէրութեանց կողմանէ. Ս. Գրան խը-
րատ տրուի իր քրիստոնեայ հպատա-
կաց վիճակը բարեօրոյցելու. Յիշեալ
լրագիրն իսպանի նայելով, Գաղղիա
այս առաջարկութեան համաձայն է,
եւ Նիգիլիոյ հաւանութիւնն ալ ստա-
նալ դժուարին չպիտի ըլլայ. բայց
կասկածելի կը թուի որ Ռուսիա եւ
Ռուսիա ալ ասոնց հետ գործակցին.
Ռուսիան շատ հաւակն է որ յորդոր-
ներն ալ առանձին տրուին, եւ արդէն
գաղղիական թերթերը կրնան թէ՛ Սա-
բոյն կայսեր կառավարութիւնը ա-
զատական բարեկարգութիւններ ընե-
լու յորդորներ կուտայ Ս. Գրան.

Ս. Եր ընթերցողաց ծանօթ է այս
նիւթին վրայ Ռուսիէ եւ Լա թիւր-
քի լրագրաց մէջ բացուած շահաւէտ
վիճաբանութիւնը. Վէս պաշտօնական
թերթը բարեկարգութեանց առաջար-
կութիւնը բացէ՛ ի բաց չմերժէր, այլ
անոնց օգուտն ու կարեւորութիւնը
ճանչելով, միայն առ այժմ Տաճիկա-
տանի մէջ անոնց գործադրութեան
ժամանակն հասած չհամարիր, մինչեւ
որ հասարակաց կրթութիւնն անոնց
բարձրութեան չհասնի. Եւրոպայի
յուսացողներն է եւ ոչ մերժիչ. Բայց
գոնէ այս բաղձացեալ հասարակաց
կրթութիւնը՝ որ հիմա այնչափ երեսի
վրայ ձգուած է քրիստոնէից եւ տաճ-
կաց մէջ՝ արդիւնքի բերելու համար
գործեալ բարեկարգութեանց անհը-
րաժեշտ պէտքը կ'զգացուի. Ս. Գը-
րան շահաւէտ ուրիշ բան չպահանջիր,
բայց ի՞նչ աստիճանաւոր բարեկար-
գութեանց միջոցաւ ժողովուրդին վի-
ճակը բարեօրոյցել, եւ հասարակաց կար-
ծիքն ալ այս նկատմաներէն արթն-
նալով բանի մը կ'սպասէ. Յուսանք
որ իր անկախութիւնն արժանապէս
պատկի.

Վերիտեն կարեւոր լուր մը չկայ,
բայց միայն այս մեծ կողմութիւնը կը
ստանուի, որ եւրոպական տէրու-
թեանց չորհանդէսներով ամբաստանաց
ընտանիքներուն Յուսաստան վտար-

րուին եւ անոնց օգնութեան համար
Եւրոպայի գրեթէ ամեն մեծ ամեծ. բա-
ղաքներուն մէջ ստորագրութիւն բաց-
ւելլը՝ Վերիտեններուն նոր քաջալը-
րութիւն մ'եղաւ. Բաղաքական եւ
հայրենասիրական միջոցառութեամբ
ապստամբութեան դիմող մարդոց յան-
դիմութիւնը զսպելու զօրաւոր պատ-
ճառներէն մէկն ալ իրենց ընտանեաց
վտանգն է. Ս. Գը կրնայ ընտա-
նիքը վտանգէ կաղապարելու վրանին ալ
այնչափ խմամբ տանող կը դառնուի.
Եւրոպական ապստամբները դիւրաւ չեն
զիջանիր. մասնաւոր երբ Վերիտեաց
պէս կամակոր ըլլան եւ նախաձեռնար
համարին պայթուցեալ ականներու
մէջ կորսուիլ, քան թէ անձնատուր
ըլլալ.

Օտրմանալի է այս միջոցիս ռուս
կողմիցներուն ալ լեզուն. Եւրոպա-
ցէ ի բաց կը պահանջեն որ ոչ Ռու-
սիա ոչ ալ Եւրոպա արեւելից գոր-
ծերուն մէջ մտնեն, այլ Տաճիկա-
տանի քրիստոնեայ ժողովուրդներն ա-
զատ թողուն իրենց վիճակը բարե-
օրոյցելու. Սոսկիթայի Վաղէթը կրէ
նաեւ թէ Ռուսիոյ բանակներուն չի
տեսած գործն ստակը կրնայ տեսնել,
եւ կը հրաւիրէ ռուսները որ Վերիտե-
ցուց դրամական օգնութիւն ընեն.
Եւրոպայի պարզապէս ապստամբութեան
հրաւեր են, բայց Եւրեւելեան քրիս-
տոնէից ողջամիտ մասը կրնայ ըսել
Սոսկիթայի Վաղէթին թէ « Եւրոպա-
բոյ քեզ լցից ».

Ռուսական լրագրաց այսպիսի զը-
րաւէրներուն դէմ՝ դժբաղդարար
Ռուսիա ինքը ցաւալի օրինակներ կու-
տայ. Եւրոպայի վրայ թափուած
դաւանութեանց բաժակը սակաւին
մինչեւ խորը պարպուած չէր. Ռու-
սիա՝ նոր տարւոյն սկիզբը երեք կայ-
սերական հրովարտակ ալ հանեց, ու
լուրը Եւրոպայի առանձին թաղա-
ւորութեան ատուերական անունն ալ
կը վերցնէ, եւ այս երկիրը տաւր կու-
սակալութեանց բաժնեւոր պարզապէս
Ռուսիոյ միւս գաւառներուն կարգը
կանցնէ. Եւրոպայի Եւրոպայի անունը
չպիտի դառնուի Ռուսիոյ կայսերական
արձանագրութեանց մէջ, այլ Ս. Գը
շաւից, Ս. Գը կրնայ, եւ այլն գաւառ-
ները, Ս. Գը ցաւալին ալ կայ. ապա-
ստամբութեան մասնակից եղող Եւր-
ոպական գաւառներուն վերջը ե-
կած չէ տակաւին. Յուս. Յիւն չորս
Եւրոպա եւս հրացանի բռնուեցան եւ
ուրիշ բաղմանի անձինք ալ մշտնջե-
կան եւ չլքեցան աշխատութեան
դատարարութեան. Եւրոպայի
պայքէ՛ կը նուաճէ ապստամբութիւն-
ները.

Եւրոպայի գործընկեր աշխարհիս այս
ցաւալի եւ տխուր տեսարանէն. Եւ-
րոպայի այս շարժութեան կարեւոր լուրեր
բերաւ Գաղղիայէն. Եւրոպայի կայ-
սերն իր կանգնած սամահանագրական
չէնքը պահելու համար տուած խոս-
տումը կը կատարէ, եւ Գաղղիոյ կա-
ռավարութեան մէջ կարեւոր ու լաւա-

տական բարեկարգութիւններ կը մտ-
ցնէ, որոց իրական արժէքը ճանչելու
համար կայսեր նամակին բնագիրն աչ-
քի առջեւ ունենալու է. Եւրոպայի
գերագոյն իշխանութիւնը ձեռք ա-
ռած ատեն, գրեթէ բացարձակ կա-
ռավարութեան գրութեամբ գործի
սկսաւ. Եւրոպայի իրենց մին-
չեւ 1860, երբ կայսերական հրովար-
տակ մը Օրէնդարական ժողովին ի-
րաւասութիւնն ընդարձակեց եւ երու-
միայն վերին սանդղակի թիւնն անոր ո-
րոշման շանձնեց, վասն զի կայսրն իր
իշխանութեամբ նոր փոխառութիւն
հրամայելու եւ երեւոյթներ փոփոխե-
լու իրաւունքէն հրաժարեցաւ. Ս. Գը
զատ ծերակոյտն եւ Օրէնդարական
ժողովն իրաւունք ստացան, աղղային
խորհրդարանները բանալու առթիւ
կայսեր խօսած ճառին պատասխանող
ուղերձ մը խմբագրել եւ անոր վրայ
վիճաբանելէ ետեւ մեծագոյն մասամբ
ընդունելով պետութեան գլխին ներ-
կայացնել. Ռուսիայի վիճաբանու-
թեամբ ամեն տարի Գաղղիոյ ներքին
եւ արտաքին քաղաքականութիւնը ման-
րաման ընթերցան կառնուէր Օրէ-
նդարական ժողովին մէջ. ուր ինչպէս
մեր ընթերցողը թերեւս կը յիշեն, ընդ-
դամադիր երեսփոխանք, եւ մանա-
ւանդ Պ. Թիէր եւ Ժիւլիան, քնն-
նադատութիւնը չէին խնայիր. Եւրո-
պայի Գաղղիոյ մէջ Վաղղիոյ կայսրն
փոփոխութեանց պատճառաւ Գաղ-
ղիոյ աղղեցութեան ինչպէս Օրէնդար-
ական ժողովին մէջ փոփոխութիւն
ճառաբանութեանց գուշակութիւն կու-
տար. Վաղղիական երկրի մը մէջ
պէտք է որ կառավարութիւնն աղղա-
յին ժողովը պատասխանատու ըլլայ.
Գաղղիոյ մէջ Վաղղիոյ կայսրն այս
պատասխանատուութիւնը վերցուցած
էր, տէրութեան պաշտօնեայնները խոր-
հրդարանը չէին մտնէր, այլ կառա-
վարութիւնը քանի մը ճարտարախօս
մարդիկ ունէր հին իրաւագրականու-
թիւնը պաշտպանելու համար. Եւրո-
պայի մասը չէր գաղղիական պահանջ-
քննութեան պաշտօնեայնները խոր-
հրդարանին պատասխանատու ըլլայ.
Եւ երեսփոխանք իրաւունք ունենան
տէրութեան պաշտօնեայն հարցումներ
ուղղելով այս կամ այն գործին վրայ
բացատրութիւններ խնդրելու, ինչպէս
սովորութիւն է ամեն սահմանադրա-
կան աղղաց մէջ. Բայց այս պահան-
ջումները մինչեւ ցարդ անլուրի կը մը
նային, որով գաղղիացուց մէկ մասն ալ
իշխանայի գործադրութիւն կը գոր-
ծէր. Եւրոպայի Գաղղիոյ կայսրը կա-
մակոր վեհապետ մը չըլլալով հաս-
տակաց կարծիքը կը յարգէ, ուստի Պ.

Տը Վաղղիոյ Գաղղիոյ մէջ խաղ-
ցած խաղը փաստիկուն պէս, Եւրո-
պայի գաղաց որ Գաղղիայի ստաւել եւս
միտութեան եւ հո՛ծ զօրութեան պէտք
ունի. Եւրոպայի մէջ քիչ աղղեցու-
թիւն չունեցաւ. Միւս կողմից եւ Եւ-
րոպայի գաղղիական զօրաց եւ կանգնուե-

լուն վրայ՝ եւ այժմեան ներքին բարե-
կարգութիւններն ալ կրնան մասամբ
իւրի նոյն նկատման տրուիլ. Ռուսի-
այի վերջուլը միայն թերեւս նոր բա-
րեկարգութեանց պատճառաւ գոհու-
թիւնը չափաւորէ. Եւրոպայի գաղ-
ղիական լրագիրները որք արդէն ու-
ղերձին վերնալու զրոյցներուն վրայ
մեծ գործադրութիւն կը յայտնէին. ի՛նչ
դատաստան պիտի ընեն նոր փոփո-
խութեանց վրայ. Եւրոպայի փոփոխ-
ութեան որ մասին վրայ տեղած աղ-
ղաբանութեանց գրութեան վեր-
նալը եւ ժողովրդական գաւառմանց
դարձեալ ազատ ձգուիլն անտարա-
կոյս մեծ հաճութեամբ պիտի ընդուն-
ուին.

Թիէպէտ Եւրոպայի կայսրն նոր
տարւոյ ճառն աննշան էր, բայց Ս. Գը
թոր Վաղղիոյ թաղաւորին կողմա-
նէ Խաղղիական խորհրդարանին պատ-
գամաւորութեան ըստած խօսքերը
բաւական աղղեցութիւն ըրին, քանզի
նոր խաղղութեանց հաւակնութիւն
ներ յիշելով բանակին վրայ հօգ. տա-
նելու պէտքը ցոյց կուտան. Ս. Գը
այս խօսքերն Եւրեւելից մէջ Խաղղիոյ
Գաղղիոյ եւ թերեւս Եւրոպայի հետ
հիւսիսային տէրութեանց դէմ գոր-
ծակցութեան մը մտօք մեկնեցին, բայց
այս մեկնութիւնը խիստ երկբայական
կը թուի. Ս. Գը ալ նոր տարւոյն
օրը ճառախօսութեան եւս չ'մտայ, եւ
կարդինալներուն քաղաքականութեանց
պատասխանելով բաւ թէ պատրաստ
է ամեն հաւածանք կրելու ի սէր ե-
կեղեցւոյ. Ս. Գը, յարեց Պիոս Թի-
գեստական ճարտարութեամբ մեծ
խոստումներ կրնեն որպէս զի Ս. Գը
թոր զիջումներ ընէ, բայց այն ան-
ձինքը (որոց մէջ է նաեւ Եւրոպայի)
սատանային կը նմանին որ փորձ փոր-
ձեց զ'Եւրոպայի խաղղութեան իսկ մեք,
ըսաւ չենք խաղղութեան, ձիւնեանց ու-
տերով եկած հաշտութեան գեղական-
ներուն առաջարկութիւնները չեն հը-
րապուրել զմեզ, մեք այնպիսի հաշ-
տութիւն մը կուզենք որ Խոստումն
պատուոյն եւ կրօնի թշնամանք չըլլայ
եւ այլն. Եւրոպայի ահա Վաղղի
անձն Խոստումն եւ Եւրոպայի հետ
կը շփոթէ. Եւրոպայի ասկէ մեծ եւ կա-
մակոր սխալման մ'օրինակը տեսնը-
ւած չէ. Եւրոպայի կը գրեն թէ իտա-
լական կառավարութեան պատգա-
մաւոր Պ. Թիէպէտ յուսահատած է
իր պաշտօնին յաջողութեան վրայ եւ
ձեռնունայն եւս պիտի դառնայ. Բայց
տարակուսելի է որ Վաղղի մշտնջե-
նաւոր « ոչ կարեւոր » իր աշխարհա-
կան իշխանութիւնը նաւաբեկութեան
աղատէ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Տաճիկաւոր մէջ անհրաժեշտ եւ
յո՛ւր բարեկարգութեանց վրայ Ռու-
սիէ ա' Օրին եւ Լա թիւրքի լրագ-
րաց մէջ բացուած վէճը կը շարունա-

կիւ 1-ա թիւերի Քուսիէ ա՛Օրիա-
նին պատասխանելու համար երկու յօդ-
ւած ալ հրատարակեց, որոց մէջ Քու-
սիէ ա՛Օրիանին ըրած ազգային խոր-
հրդարանի առաջարկութիւնը քնն-
նութեան առնելով կրտէ թէ այս դրու-
թիւնն արդարեւ շատ գեղեցիկ արդիւնք
տուած է Լեւոնայի մէջ՝ թէ՛ կառավա-
րութեանը և թէ՛ կառավարելոյ համար
տակար Տաճկաստանի ժողովուրդները
ամենաբարձր ըստ բաւականին պատրաստ-
ւած չեն, որպէս զի առաւել կամ նը-
ւազ սահմանադրական կառավարու-
թեան մ'արժէքը հասկնան, Եղբերու
քաղաքական խելահասութիւնը քանի
մը տարուան գործ չէ, այլ ժամանակի
կը կարօտի։ Բ․ Պուսիէ ալ իր պար-
տաւորութիւնն այս կերպ հասկնալով,
գաւառական խորհուրդներ կազմեց,
ուստի երբ այն խորհրդոց անդամնե-
րը, որք ամեն կարգի ժողովրդեան ընտ-
րութեամբ անուանուած են, կառա-
վարութեան գործերուն մէջ փորձա-
ուութիւն ստանան և իրենց պաշտօնը
հասկնալով կատարեն, և երբ գաւա-
ռական խորհուրդներն անկախեալ տը-
գիւնքն ընծայեն, այն ատեն ազգային
խորհրդարան մ'ալ հիմնել կարեն իրենց։

Իսկ Քուսիէ ա՛Օրիանին հեգ-
նութեանց պատասխանելով 1-ա թիւը
քի կրտէ թէ անոնք կրնան ընթերցող-
ները զգաւարեցնել, սակայն բան մը
չեն հաստատեր։ Քուսիէ կը հարցը-
նէր թէ քանի՞ գարեւր ևս պէտք են որ
կառավարութիւնը ժողովրդոց պիտոյն
հասկնայ։ Պատասխանը ժողովարան չէ,
կրտէ 1-ա թիւը, և ինք ալ Քու-
սիէին կը հարցնէ թէ Պաղկա, որ
այսօր քաղաքակրթութեան ծայրն հա-
սած է, ո՛րչափ ժամանակ փաստեր և
ջանք ըրեր է, որպէս զի Փարիզի մէջ
իրարու յաջորդող կառավարութիւննե-
րը ժողովրդեան պիտոյն հասկնան։

1-ա թիւը իր յօդուածը շա-
րունակելով հետեւեալ խորհրդածու-
թիւնները կրտէ, որք ուշադրութեան
արժանի են․

« Եղբի մը պիտոյն իր ըրած յա-
ւաքի խնդիրն ապօրինի կամի։ Երբ
Տաճկաստանի ըրած յաւաքի խնդիրն
նը Քուսիէ ա՛Օրիանի առաջարկած
կարգադրութեանց կրնայ համապա-
տասխանել։ Մեք միշտ ասոր հակա-
ռակը կարծած ենք և կը կարծենք, Տաճկաստանի ժողովրդոց արուեստը բա-
ւազայն իրաւան ըստ մեզ այն է որ քա-
ղաքակրթութեան և յաւաքի խնդ-
րութեան հիմն եղող հասարակաց կրթու-
թիւնն ընդարձակ կերպով քարդացը-
նեն։ Առաւել կամ նուազ ազատա-
կանութեամբ շնուած քաղաքական
կարգադրութիւնները չեն որք ժող-
վութի մը կը կրթեն, այլ հասարակաց
դաստիարակութիւնն է միայն որ ժող-
վութիւնն այն բարեկարգութեանց կը բարձ-
րացնէ։ Սակայն Տաճկաստանի քրիս-
տոնեաց ժողովուրդները, որոց համար
մասնաւորապէս արածուութիւններ կը
խնդրուին, իրենց դաստիարակութեան
մասին կառավարութեան կախում չու-
նին, այլ բոլորովին նոյն հասարակու-
թեանց կամ առաւել ճշմարիտ խօսելով
կրթին ձեռքն է քրիստոնէից դաստի-
արակութիւնը։ Արեւմտեան թող Բ․
Պուսիէ չամբասանուի կղերին մե-
ղապարտ անհոգութեան համար, որ
ինչպէս տեսնուած է, Իրեն ՏԵՍՉՈՒ-
ԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԾԻՄ ԺՈՂՈՎՈՐԴՆԵՐԸ
ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՏԻԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԵՋ ՊԱՇԵՆՈՒ
ՓՈՅՈՒՆԻ։

« Թեւեալ ըստի մեզ թէ կառա-
վարութեան պարտքն է իրաց այս ան-
կանոն վեճակին վերջ տալ։ Խիստ լաւ,
բայց թէ որ կառավարութիւնը միտքը
չեն հասարակաց կրթութիւնն իր ձեռ-
քն տանուլ, անմիջապէս պիտի գոչեն
թէ հնուց ՚ի վեր քրիստոնէից շնորհ-
եալ արածութիւնները կը բռնաբա-
րեն, կը բռնանայ և այլն և այլն։

Աւստի 1-ա թիւը կարճեալ կը
պահանջէ որ օտար տէրութիւններն ի-
րենց միջամտութիւնը դադարեցնեն,
որպէս զի տեսնուի թէ կառավարու-
թիւնն ինչպէս ինքնիշխան մնալով իր
բարձր պաշտօնը կը կատարէ։

Քուսիէ ըրած էր նաեւ թէ տե-
րութեան ելուժուտքը հսկողութեան
ներքեւ չէ, և նախարարներն ըստ հա-
ձոյս կը գործածեն տէրութեան գան-
ձը։ 1-ա թիւը այս առարկայով ին-
քն բոլորովին սխալ համարելով կը պա-
տասխանէ թէ բնաւ երբեք կարեւոր
ծախք մը չկրնար ըլլալ՝ առանց պաշ-
տօնեից խորհրդոյն որոշման և օգոստոս-
փառ Ինքնակալին հաւանութեան։ Եւ
թէ ասոր ապացոյցն այն է որ անցեալ
տարի կառավարութիւնն ընդհանուր
պարտուց շահերը վճարելէ և Արիւսի
ապստամբութիւնը նուաճելու համար
կրկնապատիկ թուով բանակ մը պա-
հելէ ետեւ, կրցաւ իր ուրիշ ամեն պի-
տոյն ալ հազաւ առանց փոխառու-
թեան գիւնելու։

Արտւի թէ Վ․ Սերէր է-
ֆէնիկոսին մասնաւոր պաշտօնով Արիւս
ընդհուրեւ պատճառն այն է որ Բ․
Պուսիէ յիշեալ կղերն խորագրեցնելէ
ետեւ՝ Ստամբուլ պէս ինքնիշխանութիւն
մ'անոր տարւ միայն ունի։ Հետեւաբար
կրտէ թէ կրկնողներն ալ սամաւեց-
ւոց պէս իշխան կամ զայնազամ մը պի-
տի ունենան։ Բ․ Պուսիէ կողմէն ընտրե-
ւած, մասնաւոր արածութիւններ պի-
տի ստանան, որպէսզի առաքել մը պի-
տի վճարեն և Սուլթանին գերիշխա-
նութիւնը պիտի ծանցեն։

Արտւի թէ հելլենացի Քալէրիկ
գործակեր Արիւս գացեր է։

Ելքերի երեւոյթանաց ժողովը ու-
րոշեր է որ 1200-000 արախի յատկա-
նայ պատերազմի պաշտօնատան արտա-
քը կարգի ծախքը համար։

Խաղաղական Բրիտիէի Թափաղո շա-
ղախին գործը կարգի դրուեցաւ։ Բ․
Պուսիէ յանձն կառուու յիշեալ շղե-
նաւին կրած վնասը հատուցանել, բայց
դէպքին ճշմարտութիւնը երեւան հանե-
լու համար քննութիւն մը պիտի ըլլայ։

Ապրիլ Եւ Լ․ Բալան լրագրող Ար-
բիտի կղերն ինքնիշխանութիւնն արը-
ւելու զրոյցներն յիշելով կրտէ որ եւ-
թէ Բ․ Պուսիէ այնպիսի զեջում մ'ալ
ընէ, անհետք է որ Տաճկաստանի ան-
դրութիւնն ազատ լինի մինչև որ ներ-
քին ընդհանուր բարեկարգութիւններ
չըլլան։

« Ամիս մ'ի վեր գրեթէ ամեն օր
ըսած ենք և կը յիշեցնենք, կրտէ Ապրիլ Եւ
Եւ Լ․ Բալան, բարեկարգութիւնն, բա-
րեկարգութիւնն և քարձեալ բարեկար-
գութիւնն։ Բարեկարգութեամբ մի-
այն կառավարութիւնը կրնայ ժող-
վութիւններն իրարու մօտեցնել և զա-
նոնք մի և նոյն խորհրդով միացնել։
Բարեկարգութեամբ միայն կրնայ եւ
լուժուաքը բարեւոքել, իր ընդարձակ
հարստութեան աղբիւրներն աճեցնել,
և քաղաքակրթութեան լայն ընդիր-
թեան ամեն մէկ կարգերուն մէջ միտ-
ցնել։ Բարեկարգութեամբ միայն կր-
նայ վերջ տալ այն ազգայնութեան որ
առաւել հոս քան թէ Եւրոպայի մէջ
ընդհուրեւ կը տարւէ և անոր թը-
ռիլը կրնայ ետեւ կառավարութիւնը դանա-
ղան ազգայնութիւններն իրեն հետ զու-
գուորել, և ինքնիշխանութեան ու ան-
կախութեան գաղափարները լռեցնել,
որք կայրութեան ամեն կողմերէն յա-
ջարարար կը ծագեն։ »

ԱԶԳԱՅԻՆ
ՎԶԱՍՈՒԹԻՒՆ ԵՆ ԹԵՐԻՈՒԹԻՒՆ
Ա․
Մեր ազգին անյաջող վեճակը՝ որ

արդէն ամենուրեք աչքին առջեւ է, շա-
տերուն վշատութեան պատճառ եղած
է, և հայոց ազգին թշնամեացն ալ ա-
ռիթ կրնայ ինչ որ եկամուտներ փա-
ստելու։ Մէծմուտը Հափաթիս կը
ծանուցանէ թէ ինչպէս Օւլթուսի,
նոյնպէս ալ Հաճընի, Եւրպատի, Ար-
իւսի զանազան կողմերուն, Պիթիւղի,
Եւրպիսի և ուրիշ շատ տեղերու հայ
ժողովրդոց մէջ ալ կաթողութեան
գիւնելու փափաքներ կը տեսնուին։

Եւրպիսի անկանայ բերկրու թիւն
պատճառող այս լուրը կրնայ չափա-
դանցութիւն ըլլալ, կրնայ ըլլալ որ ժո-
ղովուրդը ըստաճանք քանի մը խռովա-
բար, աղէտ և շահատէր մարդիկ ըւ-
լան, որք ինչպէս յայտնի է՝ կրօնափո-
խութիւնն իրենց սովորական գործիքը
լաւ են, և որոց կրօնաւոր այնչափ մեծ
ցաւ չպատճառեն։ Բայց երբ մարդն
որ հայ ժողովուրդն իրօք կրօնափոխու-
թեան ծանրուն մէջ մտնելու փափաք
ունեցած ըլլայ, պէտք չէ՞ որ քննելը
թէ արդեօք կրօնափոխութեամբ պիտի
փրկուի՞ հայոց ազգը։ Իսկ եթէ կրօնա-
փոխութեան մէջ փրկութիւն չկայ,
պէտք չէ՞ որ անոր ալ դարձանք խոր-
հելու և մոլորեալ ժողովրդեան աչքը
բանալու փութանք։

Ինչպէս է որ մէկը հիւանդ եղած
ատեն հասնողն անոր դեղեր և դար-
մանքներ կը թերադրէ։ Բայց մէկը շատ յի-
մար հիւանդ մ'ըլլալու է որ անոնց ա-
մենն ալ՝ առանց քննելու, հասկնալու
և դիտարկելու իր անտաշեալ մարմնոյն
վրայ փորձէ, որով առաւել ևս արա-
զապէս կի յոյս կորստեան գուրը։ Ա-
մանք կրնան թէ փասն զի մեր ազգն
ինքնիշխանութեան յոյս չկրնար ունե-
նալ իսպառ, և թէ՛ « Եւրոպայի լոկ աչ-
խարհաբարան անուն մ'է » ուստի պէտք
է որ հայը որ երկիր գտնենք ու ազ-
գութիւնն ընդունի, մէկ խօսքով հայը
« աշխարհաքաղաքացի » ըլլայ։ Մեք
ազգութեանց խորութիւններու կու-
սակից չենք, մարդկային ամեն ընկե-
րութիւնն ինչ ազգութեան և սերնդէ
ալ որ ըլլայ՝ հաւատար է, քանզի թէ-
պէտ և հանձնարի փառաւ և քաղաքա-
կրթութեան աստիճաններուն մէջ ազգ
ազգէ մեծ տարբերութիւններ կրնայ
ունենալ, բայց իրեն մարդ՝ ամենն ալ
մի և նոյն արեւմտ շաղաւած են։ Ինչ-
պէս որ այս անխառն է, նոյնպէս ան-
ժըմալեմ է նաեւ որ ամեն ազգ իր մաս-
նաւոր յատկութիւններն ունի, որովք
ուրիշներէն կը տարբերի։ Աւստի թէ և
տարապաշտեան ազգամուրթի նը կը մեր-
ժենք, այսինքն օտար ազգերը չենք ա-
տեր, սակայն աշխարհաքաղաքացիու-
թիւնն ալ անդուռեղի կը համարենք։
Աշխարհաքաղաքացի անհատներ շատ
գտնուած են, բայց պատմութեան մէջ
աշխարհաքաղաքացի ազգ մը երբեք տես-
նուած չէ, և հայերն ալ չեն կրնար բա-
ցառութիւն մ'ըլլալ։

Հայը՝ ո՛չ գաղղկացի, ո՛չ անգլիա-
ցի, ո՛չ յոյն, ո՛չ տաճիկ, ո՛չ ռուս
և ո՛չ ուրիշ ազգ մը կրնայ ըլլալ։ Գու-
ցէ այս ինչ կամ այն ինչ հայը կապ-
կարար ուրիշ ազգի մը նմանելու փորձ
փորձէ, բայց այս ինչ կամ ինչ երկիրը
գտնուած հայոց ընդհանրութիւնն ան-
հնար է որ իր սկզբնական ազգայնու-
թիւնը կարենայ փոխել։ Քանզի ազգ մը
թաշխմանի ճնամնիր, որուն վրայի նշանը
զիւ լուծ չեմար փոխել և ուրիշ նշան մը
գնենք։ Երբ մը՝ ունի իր ազգայնու-
թիւնը, լեզուն, գաղափարութիւնները,
պատմութիւնը, դարաւոր աւանդու-
թիւնները, հազարամեկ սեփական
յատկութիւնները և իր կրօնը։ Ասոնց
ամենը մէկ աւուր մէջ չեն կրնար ջն-
ջուիլ, և ապացոյցն է նոյն իսկ Հայոց
ազգը, որ պատմութեան մէջ նմանը

« Ո՞րն է մեր ազգը քա զիւն նասիօնքօմ
է՞՞ն մուշտաւ։ »
Վ․ ՀԻՒԿՈ

չտեսնուած տառապանաց ենթակայ ըւ-
լալէ ետեւ՝ տակաւին իր ազգութիւնը
չէ կորուսեր և կոյ ու կը մնայ։

Արեւմտեան մեք չենք կրնար հայուն ը-
սել թէ փասն զի ինքնիշխանութեան
յոյս չունին, աշխարհաքաղաքացի եւ
զեր, այսինքն՝ Տաճիկ ՚ի Տաճկաստան,
Պարսիկ ՚ի Պարսկաստան, Ռուս ՚ի
Ռուսաստան։ Այլ կրնանք թէ հայ կե-
ցիւր, բայց հայութիւնը բարեկարգէ,
նիւթական ու բարոյական վեճակք բար-
ւորելու աշխատէ։ Գուրքեկ օգնէ,
ուրիշ ազգերու վրայ յոյս մի գնելու, և
այն բարիքը՝ որ քու և միմիայն քու
աշխատութեամբ կրնայ առաջ գալ,
ուրիշէ մի սպասել։

Ազգայնութեան նկատմունքէն անց-
նինք կրօնի նկատման Ման օր մեր չորս
կողմէն հրաւերներ և շացուցիչ յօդ-
գրներ կուգան որ եթէ հայերն այս
ինչ կամ՝ այն ինչ դաւանութեան յա-
րին, մեծ բարիք պիտի գտնեն, մեծ
պաշտպանութիւններ պիտի գտնեն։ Ար-
թնափոխութիւնը դասաւարտելէ ա-
ռաջ, եղած խոստումներուն արժէքը
քննենք։ Խոստումներ՝ բայց ո՛վ կե-
ցած է մեր առջև դրական խոստում մը
տալու համար, ոչ ոք՝ այլ մի ազգա-
կից և ոչ կրօնակիցներէն ոմանք զմեզ
իրենց փառախը հրաւիրելու համար կը-
սեն։ — « Եթէ որ հռոմէականութիւն
ունենք ընդունիք, ինչէր չեն ընեն ձեզի հա-
մար կաթողիկոս տէրութիւնները, կամ թէ
որ յունական եկեղեցւոյն յարիք՝ Ռու-
սիա ի՞նչ պաշտպանութիւններ չեն
ձեռք։ Կամ թէ որ բողոքական ըլլաք
Եւրոպայի Մեթոդիս ի՞նչ ոսկի հեղեղ-
ներ չէր վազցնէր ձեր վրայ։ Եւ այն և այլն։

Մանք ամենն ալ խորհուրդի, օրն
և պատիւ խոստումներ են, որոց պար-
զափաք միայն կը հաւատն և անոնց վը-
րայ երազներ կրտեսեն, երազներ՝ որք
գերութեան մէջ մտած և իրեն վրայէն
փառահալութիւնը կարած ազգի մը անյար-
մար չեն։ Բայց խորհրդածենք և տես-
նենք թէ արդեօք ստոյգ են և կրնա՞ն
ըլլալ։

Թողունք ուրիշ տեղերու հայերը
փասն զի մեր խօսքը Տաճկաստանի վրայ
է։ Տաճկաստանի մէջ տէրութիւնն ա-
մեն հպտառի ազգաց հաւատար արտա-
նութիւնն շնորհած է, ուստի եթէ այս
իրաւունքը ճշդիւ գործադրուի, չկրնար
հպտառի ազգ մը միւսէն աւելի իրա-
ւունք ունենալ։ Ինչէ՞ն առաջ կուգայ
օւրեմն, որ երբեմն ուրիշ ազգեր իրենց
գործերն աւելի աղէկ կը տեսնեն քան
թէ մենք։ Այս մի միայն մեր ապկա-
րութեանն ու երկրաւարութեանն ա-
ռաջ կուգայ, որովք չենք կրնար շատ
անգամ պէտք եղածին պէս մեր ձայնը
տէրութեան լսել ընել։

Մեզու ըստի պիտի ըլլան թէ
կաթողիկոսներուն թիւերը է Պաղկա,
բողոքականաց Եւրոպայ, յունաւաւա-
նից ուրիշ մեծ տէրութիւն մը։ Իսկ
հայը, որովք չէ, ոչ պաշտպան ու-
նի, ոչ թեւ և թիւերը։ Այս խօսքը
մասամբ մը ճշմարիտ է։ Եւրոպական տե-
րութիւններն Եւրոպայի մէջ ազգեցու-
թիւն բանեցնելու միջամբ մ'ունին, ա-
մեն մէկը կուգէ որ իրեն կրօնակիցները
պաշտպանէ։ չենք Թիւսի այս իրողու-
թիւնը։ Բայց կրնանք և կը պիտենք որ
մէկ կողմէն չափեն աւելի կառաւարա-
ցընեն զայն և միւս կողմէն մեր երե-
ւափայտութեան մէջ չափեն աւելի մուս-
դուր է այն գաղափարը թէ հայն ան-
տէրունք է, իսկ ուրիշ ազգեր տէր ու-
նին, անոր համար անոնք առաջ կեր-
թան և մեք ետ կը մնանք։

Աշխարհի վրայ շատ բան ազգե-
ցութեամբ կը կատարուի։ Երբ մը
պէտք է որ կամ ինք իրմէ ազգեցու-
թիւն ունենայ, կամ պաշտպանի մ'աղ-
գեցուցութիւնը վայելէ։ Եւրոպայ երկու
ազգեցութիւնն ալ չըլլալ, այն ատեն
տիրութիւնը կը տիրէ։ Բայց այս եր-
կու ազգեցութեանն ո՛րը նախամեծար

